nejlépe překladem řady vybraných studií o jednotlivých epochách uměleckých, když již není naděje, že nám dá v dohledné době někdo větší původní práci z tohoto oboru.

Jean Moréas

zemřel v Paříži 30. března 54letý; narodil se v Athénách jako Papodiamantopulos, žil však od jinošství v Paříži a měl pro čistotu a kouzlo francouzské tradice lyrické mnohem větší smysl než řada básníků narozených ve Francii. Moréasem odchází básník ne široký ani mohutný, ale ryzí, kouzelný a typický, duch, který zachránil do svého díla mnoho z nejopojnější sladkosti minulých věků. Moréas sledoval od středověkých počátků poesie francouzské její klikatý meandrovitý tok, vnikal s nevšední láskou a s nevšední intuicí do tajů jejího vývoje a vyrovnával se s ním konkretně básnickými činy, tvorbou stejně prozíravou a ukázněnou jako sladkou a oddanou. Lyrika jeho objímá tři svazky; první svazek, *Premières poésies*, obsahuje dekadentně symbolické Syrty a Kantilény (z nichž překládal u nás Vrchlický a které působily tímto mediem i v naši mladší poesii, Jaroslava Kvapila a Jiřího Karáska ze Lvovic); druhý svazek jsou *Poèmes et silves* (1886—1896), v nichž jsou shrnuty knihy Le pélerin passionné, Énone au clair visage, Ériphyle a Silves, dílo inspirace renesančně latinské; a třetí *Les stances*, dílo autorovy zralosti, subjektivní i klasické, přísné i kouzelné, a jedna z nejkrásnějších básnických knih francouzských, jejíž některá čísla *zůstanou* a přejdou odkazem na budoucnost vedle nejlepšího, co napsali Ronsard, André Chénier, Alfred de Vigny, Musset a Victor Hugo. Tyto básně malých rozměrů, pravidlem o osmi nebo dvanácti, nejvýše dvacíti verších, mají nevšední sílu výrazu i vnitřního života, jedinečnou úspornost slova, jsou skrz naskrz prokreslené a zvážené na nejjemnějších vážkách básnické citovosti i uměleckého intelektu. Jest těžko cizinci, aby si učinil správnou představu o rázu a síle této poesie subjektivní a osobnostní, a přece cudné, sevřené a typické; toho, kdo má jakousi kritickou obraznost, žádám, aby si představil nejlepšího a nejstručnějšího Heina, ale Heina, který by byl hlavně Řekem, nic ne Němcem, a zcela málo romantikem, — tak získá nejspíše jakousi tuchu o kouzlu Moréasových Stancí. Euripidova Ifigenie inspirovala Moréase k básnické parafrázi, velmi volné a velmi výrazné, která byla hrána nejprve v Oranži v Théâtre antique v srpnu 1903 a rok nato v prosinci v Odéonu. Moréas byl i mistrem prózy. Jeho Paysages et sentiments jsou dílo pozorovatele filosofického i myslitele-umělce, aforistika i rozkošného vypravovatele a causeura.

Björnstjerne Björnson

zemřel 26. dubna v Paříži v 78. roce věku. Listy naše ocenily již Björnsonovu mnohostrannou a výraznou osobnost po různých stránkách a složkách, hlavně jako politika, společenského myslitele a reformátora i propagátora a hlasatele idejí humanitních a ethických, bojovníka za spravedlnost pohlavní, třídní i národní; zkrátka přišel při tom jen *básník*, který byl přece ohniskem všech těchto paprsků a srdcem

tohoto velkého enthusiasty a optimisty, stejně energického jako houževnatého a stejně vášnivého a bojovného jako měkkého. Björnson byl opravdový básník životní energie ve všech jejích formách, básník veliké síly tvárné; dovedl jíti vždycky ke středu svým velikým životním instinktem. Několika rysy dovedl zachytit celý karakter, v několika větách dovedl vztyčiti celou osobnost pevně na nohy. Jeho lidé jsou děti člověka celého, křepkého, útočného; jsou to lidé pohybu, života, světla a volného vzduchu, moudří ne řečmi, ale celým habitem svým, svou existencí, exemplárností své síly a životní svěžesti. Jako Gottfried Keller byl i Björnson rozený velký básník zdraví a síly, víry v přírodu a v člověka, básník životních kladů a společenské družnosti, veliký epik i veliký lyrik. Dovedl vnořiti se svými kořeny hluboko do rodné země, sestoupiti do duše svého národa: odtud pil svou sílu, svou víru, svou naději, své jistoty, svůj výraz i své umění. Jsou lyrické básně od Björnsona, které se vyrovnají Burnsovi: tolik mají zvláštní zpěvné, křepké logiky básnické, tolik pohotovosti a pádnosti ve výraze, tolik lehkého vzletu, tolik kultu života i mužné víry ve veliké vesmírné jistoty. První prozaické práce Björnsonovy byly selské novely, poloromantické, polorealistické práce jasné fabulace a mírné idealisace, stručné, plastické, s figurami citlivými a jímavými pod karakterní korou drsnosti. To jest Björnson starého stylu, Björnson básník místního svérázu. Starého stylu jest i řada dramat Björnsonových z let šedesátých a sedmdesátých, díla národnostního romantismu, výmluvná a útočná, ale básnicky nejednou zboží chatrnější. Björnson jako básník evropský narodil se v sedmdesátých letech. Odtud počíná jeho tvorba společensky kritická a reformní, propagační, ideová. Björnson cestuje po pevnině evropské, studuje positivní a naturalistické filosofy anglické i francouzské, Stuarta Milla, Darwina, Spencera, Taina; staré dogmatické křesťanství jeho taví se a přelévá se v ohni Straussově a Renanově. Evropský realism umělecký, vědecký, společenský přelévá se mocnými vlnami do severských zemí a zaplavuje je; doba a její mluvčí, Brandes, volá po básnících časových a aktuálních, po dílech, která by byla stravou debat a pramenem reforem; Ibsen, veliký soupeř Björnsonův, klidí první úspěchy hloubavými básněmi filosofickodramatickými a brzy i společenskokritickými a revolučními. A reakcí na všecky tyto podněty, reflexí všech těchto potřeb a požadavků jest nová tvorba Björnsonova, tvorba ironicky kritická i mravně očistná a povznášivá, díla, v nichž se často víc debatuje než opravdu básnicky tvoří, dramata a romány, v nichž někdy místo plných, zavilých a temných karakterů lidských podává autor vzorné a názorné příklady. Takový jest Úpadek, takový jest Redaktor, takový jest Nový systém, taková jest Leonarda, taková jest Rukavička, takový jest Král, takové jsou velké reformní romány Vlajky nad městem i přístavem (česky po prvé jako Dědictví Kurtův) a Na božích cestách, vesměs díla, která nám přinesl v překladech t. zv. modernistický kvas let devadesátých, kdy se prožívala u nás v menším měřítku nejedna obdoba s revolučním vzmachem let sedmdesátých ve Skandinavii. Soud budoucnosti nad těmito díly bude asi přísnější, než dnes tušíme a než jsme ochotni připouštěti. Jisto jest, že tu šel Björnson častěji do šířky než do hloubky a že si problémy své usnadňoval svým vrozeným i vychovaným optimismem a enthusiasmem; staré patriarchální křesťanství Björnsonovo prošlo moderním determinismem, ale nepozbylo v něm svého rázu racionelně optimistického: ten žije pod novým jménem a novou maskou dále v díle Björnsonově. Ale hlavní otázka zní, nepoškodila-li tato tvorba v Björnsonovi *básníka*, ne-

ztratil-li tu leccos ze sil intuitivně tvárných, ze své epické pohody a ze svého nádherného epického nervu, — otázka, na niž budoucnost jistě neodpoví záporně. Stačí přečísti si jen úvod k Vlajkám v městě i v přístavě, aby bylo patrno, jaký nádherný a mohutný epik žil a — zmizel později v Björnsonovi; v poslední době utekla se jeho naivní tvůrčí síla básnická, jeho síla názorové plnosti a bezesporné jistoty do některých povídek... tam musí se hledati Björnson básník, a ne v dílech ušlechtilosti z programu, jako je Laboremus. O veliký dramatický styl bojoval v dvoudílném dramatě Nad naši sílu, v prvním díle mnohem úspěšněji než v díle druhém.

Překlady literárních efemer

zaplavují nás den ze dne výše. Z desíti archů beletrie, které se tisknou českým jazykem, snad až desátý jest původní česká práce. To jsou poměry prostě pokořující; v žádném národě nepřekládá se poměrně tolik, v žádné zdravé literatuře není toho nepoměru mezi pracemi přeloženými a původními, jako v žádném národě nepřečte se poměrně tolik knih v cizích jazycích napsaných jako u nás. Nyní počínají již nakladatelé vydávati hned sebrané spisy cizích autorů. Vychází česky celý Kipling, celý Maupassant, celý Arcybašev. Quos vult perdere Jupiter, dementat... Cosi z tohoto bědného otročího šílenství zmítá již dávno českým duchovním hospodářstvím nebo lépe nehospodářstvím. Znám dobře literární cenu na příklad Maupassantovu, a proto mohu klidně říci, že stačila nám úplně z jeho povídek, řeknu, třetina — jsem-li již benevolentní. Překládat a číst všecky jeho povídky, všecka jeho díla jest zbytečné: jsou mezi nimi práce slabé, psané z potřeby dne pro potřebu dne. A mnohem, mnohem příkřeji jest třeba odsouditi mediokritu, jako jest Arcybašev, která se k nám dostává mediem Německa, v mnohém tak banálně spřízněného s námi.

Roda-Roda

jest jiná banalita, která se k nám dere okny dveřmi. Nemůžeš vzít v poslední době do rukou časopisu, abys v něm nenalezl překladu z buršikosních obhroublostí a triviálních vtipů tohoto rakouského exoficíra; ano, jsou i české listy, které si objednávají u něho původní příspěvky! Ve Francii, v Anglii i v Německu samém jsou tucty satiriků a karikaturistů mnohem výraznějších, hlubších, cennějších — těch není pro nás. Ale Roda-Roda! To jest něco jiného. Tu jest pouto banálnosti, a to poutá a váže přes vody, přes hory — a nic ho nerozváže. Doch wenn wir uns im Kote fanden, da verstanden wir uns gleich!

Artuš Drtil: Jiří Mahen

Studie Drtilova o díle p. Mahenově zůstala torsem a tak vydává ji také pietně p. Plaček; i tak potvrzuje knížka ta, co jsem řekl nedávno na tomto místě o bystrosti a soudnosti zemřelého mladého kritika, a oživuje lítost z jeho ztráty.

Rousseauova Emila čili O vychování

vyšel právě díl první v Knihovně pedagogických klasiků, vydávaných nákladem Dědictví Komenského, v pěkné úpravě a v dokonalém překladě pp. Rudolfa Brejchy, dra Jaroslava Nováka a Milana Svobody. Rousseau jest jen zkratkou pro celou duchovou revoluci, která není nikterak dožita dnes ještě, ano jest dnes aktuálnější než kdy jindy; nedávné boje o Rousseaua ve Francii ukazují, že tu jde o bolestný problém, s nímž musí se každý vypořádati ať tak, ať onak. Polovici české knihy zaujímá obšírná 171 stránková studie o Rousseauovi z péra jednoho z překladatelů, dra Jaroslava Nováka, studie velmi bohatá, vyčerpávající celou kritickou literaturu odbornou, práce velmi dobře informovaná, obzíravá, samostatná a výrazná často v úsudku i velmi dobře psaná. Mile překvapil mne na př. správný soud páně Novákův o knize Julesa Lemaître, kterému nemohou jiní rousseauovci přijít na jméno.

V posledním čísle Čechische Revue

odpovídá prof. Kraus na mou výtku ze 7. čísla t. l. Čechische Revue nemůže prý se vzdát zcela práva na kritiku. Ale toho od ní také nikdo nežádá a nejméně já! Prof. Kraus nečetl patrně dosti pozorně mé glossy; nevytýkám listu, že přináší kritiku, nýbrž že přináší kritiku *nepravdivou*, pouhou *šikanu*, a ne kritiku. Prof. Kraus měl si prostě zodpovědět, bylo-li *pravda*, co psal p. Kamper o scénování Valdštýna v Národním divadle, nebo *nepravda;* to rozhodnout si není nic obtížného. Já opakuji zde jen, že co napsal p. Kamper do Čechische Revue, žádná opravdová kritika *nebyla;* proti opravdové kritice nikdy bych nevystoupil; ona jest mně právě částí těch tužeb, snah a přání, v jichž prostředkování vidím úkol Čechische Revue.

Friedricha Schillera Vybrané básně

vyšly v překladě J. Kamenářově v Laichtrově Žni z literatur. Pan Kamenář jest jistě překladatel nadaný, který má smysl pro básnické slovo české i pro verš český a dal do služeb schillerovských mnoho píle, lásky i taktu, a přece — marné zapírání — není z četby jeho knížky opravdové básnické radosti: nešlehá z ní nic, nechvěje se nad ní nic, co se podobá básnickému fluidu. Čteme korektní suché, rozumné a rozšafné strofy pečlivě zrýmované — voilà tout —. V čem je vada? Na kom vina? Myslím prostě v tom, že Schillerův čas již minul. Jeho epika a lyrika nemůže nic dát již dnešnímu stupni našeho vývoje básnického: nemá pro nás živého zájmu. Jest to jen mrtvý čítankový repertoár; a doutná-li snad někde ještě živá jiskra, ve škole v mládí zasypali nám ji jistě popelem svých pitvorných výkladů a rozkladů gramatických, estetických a moralistických, takže dnes neprocítíš zde nic než nudu a lhostejnost. Ale jsou jiní básníci němečtí, kteří žijí posud životem opravdu živým, v nichž jsou síly, které mohou nám něco říci, které mohou vybaviti ukryté síly *naše*, — těm měl by věnovat svůj talent a svou lásku p. Kamenář. Je